

Kadri Nõmm
Riigikohus

Teie: 18.11.2022 nr 5-22-11/2

Meie: 16.12.2022 nr 8-
4/22/5001-2

Arvamuse esitamine põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-22-11

Austatud Riigikohtu esimees

Haridus- ja Teadusministeerium esitab arvamuse põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-22-11, mille algatas õiguskantsler taotlusega tunnistada kehtetuks haridus- ja teadusministri 16. augusti 2019. a määruse nr 37 „Üliõpilaste riiklike stipendiumite liigid, suurused ning nende määramise üldtingimused ja kord“ § 2 lõike 1 punkt 5.

Haridus- ja Teadusministeerium nõustub õiguskantsleri ettepanekuga viia haridus- ja teadusministri 16. augusti 2019. a määrus nr 37 „Üliõpilaste riiklike stipendiumite liigid, suurused ning nende määramise üldtingimused ja kord“ kooskõlla kõrgharidusseadusega. Soovime seejuures põhjendada ja selgitada, kuidas on seni reguleeritud riigile olulisi prioriteete, millest tulenevalt on seni määruse põhimõtet rakendatud ning miks on määruse muutmise võtnud oodatust enam aega.

Haridus- ja Teadusministeerium võtab prioriteetide seadmisel ja koolitusvajaduse määramisel arvesse üldist tööturu olukorda ühiskonnas. Peamiseks tööriistaks tööjõu- ja oskuste vajaduste hindamisel nii riigile tervikuna kui ka haridusasutustele on OSKA tööjõu- ja oskuste vajaduste valdkondlikud prognoosid. 2018. aastal ilmunud hariduse ja teaduse OSKA¹ toob teravalt esile aineõpetajate puuduse Eesti riigis. Raport toob välja, et kui õpetajakoolituse tasemeõppes püsib sisseastujate arv viimaste aastate tasemel, omandab aastail 2018–2025 aineõpetaja kvalifikatsiooni ligikaudu 250 inimest aastas, mis on kolmandiku võrra vähem kui vaja. Eriti kriitiline on Eesti koolides seis loodusteaduslike ainete ja matemaatikaõpetajatega. Loodusteaduslike ainete ja matemaatikaõpetajate pelgalt vanusest tuleneva asendusvajaduse katmiseks on vaja tunduvalt suurendada vastuvõetavate arvu võrreldes senisega.

Teiseks ei rakenda Haridus- ja Teadusministeerium kõrghariduses juba aastaid riikliku koolitustellimuse põhimõtet ning vastutus õppe läbiviimise ja koolitusmahtude osas on autonoomsetel ülikoolidel, kes peavad arvestama ühiskonna vajadusi. Haridus- ja Teadusministeerium sõlmib ülikoolidega perioodilisi halduslepinguid, kus sätestatakse riigi ootused ülikoolidele ning väga olulise suunisena on ülikoolide ja ministeeriumi vahel lepitud kokku, et ülikoolid arvestavad õppekavade avamisel, arendamisel ja õppe läbiviimisel just tööjõu ja oskuste vajaduse seire- ja prognoosisüsteemi OSKA valdkondlike aruannete tulemuste ja soovitustega.

Õpetajakoolituse stipendiumi kui erialastipendiumi eesmärk on motiveerida õpilasi õppima erialasid, mille järele tööturul on suurem puudus. Õpetajakoolituse stipendiumi eesmärk on

¹ [OSKA-Hariduse-ja-teaduse-uuringuaruanne-2018.pdf \(kutsekoda.ee\)](#)

väärtustada õpetajaks õppimist ja seeläbi suurendada õpetajakoolituse erialade kandideerijate ja õpetajakutse omandajate arvu. Täpsema fookuse seadmise pädevus eraldatava stipendiumifondi jaotamisel on jäetud ülikoolidele, eeldusel et ülikoolid täidavad halduslepinguga kokku lepitud punkte, sh arvestama OSKA raportitega õppe läbiviimisel.

Kokkuvõtvalt võibki seega öelda, et seni on riik määranud kokkulepped ja prioriteedid ülikoolidega (Tartu Ülikool² ja Tallinna Ülikool³) sõlmitavates halduslepingutes vastavalt ülikoolide suundadele. Oleme seni lähtunud põhimõttest, et antud viisil antud suunis ülikoolidele on piisav ning kooskõlas kõrgharidusseaduse, määruse ning sellega on piisavalt selgelt väljendatud riigile olulised prioriteedid. Lähtudes eelnevast soovisime vastavaid prioriteete sätestada senisest enam ja täpsemalt ka uue perioodi halduslepingutes (2022-2025 aastateks sõlmitavad lepingud) ning tulenevalt vastavast põhimõttest ei algatatud kohe ka määruse muudatust.

Õiguskantsleri kirjas toodigi ühe võimalusena välja seada riiklikud prioriteedid ka ülikoolidega sõlmitavates halduslepingutes. Paraku võttis uute halduslepingute allkirjastamine oodatust palju enam aega ning läbirääkimised osapoolte vahel olid pikad ja keerulised. Seega oli kuni novembrini 2022 lootus, et on võimalik vastavad riigile olulised prioriteedid seada halduslepingusse Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooliga. Paraku piisavalt selgelt ja üheselt ei olnud neid võimalik siiski halduslepingusse sisse viia, mistõttu ei nõustunud ka õiguskantsler üksnes halduslepingutes väljapakutud lahendustega ja prioriteetidega. Seetõttu ei ole võimalik pidada antud juhul piisavaks halduslepingutes seatud eesmärgi ja prioriteete ning määruse muudatuse vajaduse on jätkuvalt aktuaalne ka Haridus- ja Teadusministeeriumi hinnangul.

Teiseks. haridus- ja teadusministri 16. augusti 2019 määruse nr 37 „Üliõpilaste riiklike stipendiumite liigid, suurused ning nende määramise üldtingimused ja kord“ muudatusega on soovitud täiendada võimalust maksta senisest enamatele õpetajaks õppijatele stipendiumi, mistõttu on ettevalmistamisel plaan lisada määrusesse eraldi õpetajakoolituse stipendium, mis võimaldaks maksta kõikidele õpetajakoolituse eriala üliõpilastele stipendiumit, toetamaks õpetajaks õppimise valikut. Eelnõu ei ole antud hetkel veel valmis avaldamiseks, mistõttu on veninud ka õiguskantsleri ettepanekust tuleneva määruse muudatuse elluviimine.

Kinnitame, et Haridus- ja Teadusministeeriumil on töös haridus- ja teadusministri 16. augusti 2019. a määruse nr 37 „Üliõpilaste riiklike stipendiumite liigid, suurused ning nende määramise üldtingimused ja kord“ § 2 lõike 1 punkt 5 kõrgharidusseaduse § 15 lõikega 4 ja põhiseaduse § 3 lõikes 1 ja § 94 lõikes 2 sätestatud seaduslikkuse põhimõttega kooskõlla viimine.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Tõnis Lukas
minister

Maarja-Liisa Vahi
735 0297

² Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Tartu Ülikooli vaheline haldusleping
<https://www.riigiteataja.ee/akt/101112022014>

³ Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Tallinna Ülikooli vaheline haldusleping
<https://www.riigiteataja.ee/akt/101112022013>

maarja-liisa.vahi@hm.ee